

УДК 336.61:342.951

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2023.2.12>**Г. М. Зайкіна**кандидат економічних наук, докторант
Науково-дослідного інституту публічного права

ЗМІСТ ТА СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ЗАЛІЗНИЧНИМ ТРАНСПОРТОМ ЗАГАЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність статті полягає в тому, що залізничний транспорт є важливим складовим транспортної системи України, що впливає на економічний, соціальний та екологічний розвиток країни. Однак, ефективне управління залізничним транспортом загального користування в Україні залежить від багатьох чинників, таких як організаційна структура, фінансування, технічний стан залізниці та багато інших. А відтак дослідження змісту та сутності управління залізничним транспортом загального користування в Україні як функції держави є актуальним і вимагає уваги науковців та фахівців в галузі транспорту, результати якого можуть сприяти покращенню ефективності управління залізничним транспортом та вплинути на розвиток транспортної системи країни в цілому. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теоретичних засад фінансового та адміністративного права, норм чинного законодавства та практики діяльності органів виконавчої влади, розкрити зміст та сутність управління залізничним транспортом загального користування в Україні як функції держави. У статті визначено, що під функцією державного управління слід розуміти процес планування, координації та виконання дій державним органом з метою забезпечення розвитку та ефективного функціонування суспільства відповідно до встановлених правових норм, політичних цілей та соціальних потреб. Ця функція включає в себе розробку законів, нормативних актів та стратегій, забезпечення їх виконання, моніторинг, контроль та звітність про результати управлінських дій. Встановлено, що функція держави щодо управління залізничним транспортом загального користування в Україні полягає у забезпеченні ефективного та безпечного функціонування залізничної інфраструктури та послуг, які надаються відповідно до потреб населення та промислових підприємств. Держава виступає регулятором у залізничному транспорті, забезпечуючи дотримання законодавства, стандартів безпеки та якості, контролюючи роботу підприємств та здійснюючи інші необхідні заходи для забезпечення стабільності та розвитку галузі. Зроблено висновок, що функція держави щодо управління залізничним транспортом загального користування в Україні полягає у забезпеченні ефективного та безпечного функціонування залізничної інфраструктури та послуг, які надаються відповідно до потреб населення та промислових підприємств. Держава виступає регулятором у залізничному транспорті, забезпечуючи дотримання законодавства, стандартів безпеки та якості, контролюючи роботу підприємств та здійснюючи інші необхідні заходи для забезпечення стабільності та розвитку галузі. Одна з важливих функцій держави полягає у збереженні та розвитку залізничної інфраструктури та її модернізації з метою підвищення ефективності та якості перевезень. Крім того, держава також здійснює регулювання тарифів на послуги залізничного транспорту та сприяє розвитку конкуренції у галузі.

Ключові слова: акціонерне товариство, адміністративні процедури, адміністрація, бюджет, залізничний транспорт, кредитування, методи адміністративної діяльності, стандарти, фінансовий контроль, фінансово-правові відносини, форми адміністративної діяльності.

Актуальність теми. Досліджувана тема є актуальною в контексті потреби в ефективному та стабільному розвитку транспортної інфраструктури України. Залізничний транспорт є важливим складовим транспортної системи України,

що впливає на економічний, соціальний та екологічний розвиток країни. Однак, ефективне управління залізничним транспортом загального користування в Україні залежить від багатьох чинників, таких як організаційна структура, фінансування,

технічний стан залізниці та багато інших. А відтак дослідження змісту та сутності управління залізничним транспортом загального користування в Україні як функції держави є актуальним і вимагає уваги науковців та фахівців в галузі транспорту, результати якого можуть сприяти покращенню ефективності управління залізничним транспортом та вплинути на розвиток транспортної системи країни в цілому.

Огляд останніх досліджень. Правові питання функціонування та адміністрування залізничного транспорту в Україні розкривали у своїх роботах такі вчені як І. Аксьонов, В. Бабич, Ю. Бараш, І. Булгакова, О. Дейнека, Е. Деркач, В. Дикань, Н. Колеснікова, А. Міщенко, Л. Позднякова, Р. Прокоп'єв, І. Рудяга, Д. Тимоха, та інші.

Однак, в аспекті функціонування залізничного транспорту в Україні важливий симбіоз адміністративного та фінансового права, що ускладнює цю тематику та зумовлює необхідність наукових досліджень.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі теоретичних засад фінансового та адміністративного права, норм чинного законодавства та практики діяльності органів виконавчої влади, розкрити зміст та сутність управління залізничним транспортом загального користування в Україні як функції держави.

Виклад основних положень. Метою будь-якого підприємства є отримання прибутку з найменшими затратами, а також ефективно використання його ресурсів з одночасним підвищенням конкурентоспроможності. В сучасних умовах існування для підприємств все це неможливо без якісного управління, та можливих змін у їх роботі, які дадуть можливість господарюючому суб'єкту пристосуватися до сучасних умов функціонування та посилити конкурентні позиції. Таким чином, для підвищення стабільної діяльності підприємств необхідно своєчасне реагування на зміни внутрішнього та зовнішнього характеру та уміле управління ними. При цьому слід зазначити про відсутність єдності у визначенні сутності понять «зміни» на підприємстві та «управління змінами». В свою чергу, розглядаючи роботу підприємств у різних галузях, слід виділити залізничний транспорт як найбільш економічну значущу галузь, яка забезпечує життєдіяльність різних регіонів країни. Підвищення його стабільної роботи та конкурентоспроможності неможливе без підвищення ефективності його управління та застосування де яких змін [1].

Левченко О.В. розглядаючи сутність і зміст організаційно-економічного механізму управ-

ління логістичним потенціалом підприємств залізничного транспорту зазначає, що необхідність формування та використання організаційно-економічного механізму управління логістичним потенціалом підприємств залізничного транспорту обумовлена сучасним розвитком економічних відносин в Україні, постійними трансформаціями та глобалізаційними процесами в країні, які призводять до посилення конкуренції та значного ускладнення функціонування підприємства на ринку транспортних послуг. Це вимагає підвищення ефективності використання всіх ресурсів підприємств залізничного транспорту з метою збереження їхніх позицій на транспортному ринку, формування та реалізації нових конкурентних переваг тощо. Враховуючи те, що логістичний потенціал будь-якого підприємства залізничного транспорту відіграє системо-утворюючу роль, а саме, об'єднує всі види потенціалів підприємства у єдине ціле завдяки тому, що окремі елементи кожного з потенціалів входять як елементи й до складу логістичного потенціалу, посилюється актуальність забезпечення його ефективного управління, яка обумовлює необхідність формування відповідного організаційно-економічного механізму управління таким потенціалом [2].

В науковій літературі у самому загальному вигляді під терміном «управління» розуміють процеси, основною метою яких є забезпечення здатності соціально-економічних систем зберігати та, у певних межах, змінювати свою якісну та кількісну визначеність [4]. В свою чергу, під «державним управлінням» розуміють специфічну діяльність держави, що виявляється у функціонуванні її органів, які безперервно, планомірно, владно впливають на суспільну систему з метою її вдосконалення відповідно до державних інтересів [5].

Аналізуючи бачення вчених щодо тлумачення поняття державного управління, можна дійти висновку, що державне управління – це специфічна діяльність держави, що полягає у планомірному та владному впливі на функціонування соціально-економічних систем з метою забезпечення їх якісної та кількісної визначеності відповідно до державних інтересів. Поряд з цим можна виділити основні ознаки державного управління, до яких можна віднести: 1) Спрямованість на забезпечення державних інтересів. 2) Використання владних повноважень і ресурсів. 3) Систематичність та плановість. 4) Планування та координація дій управлінських органів. 5) Вплив на соціаль-

но-економічні системи з метою забезпечення їх якісної та кількісної визначеності. 6) Спрямованість на досягнення певних результатів. 7) Підзвітність та відповідальність управлінських органів перед державою та громадянами.

Досліджуючи зміст та сутність управління залізничним транспортом загального користування в Україні як функції держави, слід сказати, що відповідно до Академічного тлумачного словника, поняття «функція» означає явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін або ж робота когось, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось [3].

Функції, як категорія управління, поєднують принципи, методи та зміст управлінської діяльності. Загальні або універсальні функції властиві управлінню будь-якою сферою, будь-якою діяльністю, розділяючи її на ряд етапів, залежно від мети отримання певного результату.

Варто зазначити, що в юридичній літературі зустрічаються різні визначення функцій державного управління. Наприклад, вчений Ю. П. Битяк функцію державного управління визначає як частину управлінської діяльності держави, котру здійснюють на основі закону чи іншого правового акту органи виконавчої влади притаманними їм методами для виконання завдань державного управління [6]. В свою чергу, науковець Н. Р. Нижник дає наступне визначення функції державного управління: функція державного управління – це специфічний за предметом, змістом і засобами забезпечення цілісний управляючий вплив держави, в якому можна не лише виділяти й описувати функції державного управління, а й аналізувати розподіл кожної з них «по вертикалі» і «по горизонталі», тобто функціональну структуру державного управління [7].

Таким чином, під функцією державного управління слід розуміти процес планування, координації та виконання дій державним органом з метою забезпечення розвитку та ефективного функціонування суспільства відповідно до встановлених правових норм, політичних цілей та соціальних потреб. Ця функція включає в себе розробку законів, нормативних актів та стратегій, забезпечення їх виконання, моніторинг, контроль та звітність про результати управлінських дій.

Що стосується функції держави щодо управління залізничним транспортом загального користування в Україні, то відповідно до Закону України «Про залізничний транспорт» з метою

забезпечення державних і суспільних інтересів, свободи підприємництва і формування ринку транспортних послуг, безпеки перевезень, захисту навколишнього природного середовища Кабінет Міністрів України визначає умови і порядок організації діяльності залізничного транспорту загального користування, сприяє його пріоритетному розвитку, надає підтримку в задоволенні потреб залізничного транспорту у рухомому складі, матеріально-технічних і паливно-енергетичних ресурсах. Управління процесом перевезень у внутрішньому і міжнародному сполученнях здійснюється централізовано і належить до виключної компетенції АТ «Укрзалізниця» [8].

Управління об'єктами державної власності, що не увійшли до статутного капіталу АТ «Укрзалізниця», та його акціями, здійснення державного контролю, регулювання та нагляду за діяльністю залізничного транспорту загального користування провадяться Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері транспорту, іншими центральними органами виконавчої влади відповідно до закону з урахуванням особливостей, встановлених Законом України «Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування» [8].

Отже, функція держави щодо управління залізничним транспортом загального користування в Україні полягає у забезпеченні ефективного та безпечного функціонування залізничної інфраструктури та послуг, які надаються відповідно до потреб населення та промислових підприємств. Держава виступає регулятором у залізничному транспорті, забезпечуючи дотримання законодавства, стандартів безпеки та якості, контролюючи роботу підприємств та здійснюючи інші необхідні заходи для забезпечення стабільності та розвитку галузі. Одна з важливих функцій держави полягає у збереженні та розвитку залізничної інфраструктури та її модернізації з метою підвищення ефективності та якості перевезень. Крім того, держава також здійснює регулювання тарифів на послуги залізничного транспорту та сприяє розвитку конкуренції у галузі.

Список використаної літератури:

1. Матусевич О. О., Чаркіна Т. Ю., Колінько К. Г. Сутність змін і управління змінами на підприємстві та їх необхідність на залізничному транспорті.

2. Левченко О. В. Сутність і зміст організаційно-економічного механізму управління логістичним потенціалом підприємств залізничного транспорту. *Збірник наукових праць ДЕДУТ. Серія «Економіка і управління»*. 2014. Випуск 29.
3. Білодід І. К. Словник української мови : в 11 томах. Том 10, 1979. С. 653. URL: <http://sum.in.ua/s/funkcija>
4. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти : монографія І. В. Арістова ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки. Харків : УВС, 2000. 368 с.
5. Понікаров В. Д. Адміністративне право: конспект лекцій. В. Д. Понікаров, Л. К. Веретельник. Х. 2004. 100 с.
6. Адміністративне право України : підручник / за ред. Ю. П. Битяка. К. : Юрінком Інтер, 2005. 544 с.
7. Нижник Н. Р. Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи. К. : Оріяни, 1998. 192 с.
8. Про залізничний транспорт: Закон України від 04.07.1996. №273/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 40. Ст. 183.

Zaikina H. M. Content and essence of public rail transport management in Ukraine as a function of the state

The relevance of the article lies in the fact that railway transport is an important component of the transport system of Ukraine, which affects the economic, social and ecological development of the country. However, effective management of public rail transport in Ukraine depends on many factors, such as organizational structure, financing, technical condition of the railway and many others. Therefore, the study of the content and essence of public rail transport management in Ukraine as a function of the state is relevant and requires the attention of scientists and specialists in the field of transport, the results of which can contribute to improving the efficiency of rail transport management and affect the development of the country's transport system as a whole. The purpose of the article is to reveal the meaning and essence of public rail transport management in Ukraine as a function of the state, based on the theoretical foundations of financial and administrative law, current legislation and practice of executive authorities. The article defines that the function of public administration should be understood as the process of planning, coordination and execution of actions by a state body in order to ensure the development and effective functioning of society in accordance with established legal norms, political goals and social needs. This function includes the development of laws, regulations and strategies, ensuring their implementation, monitoring, control and reporting on the results of management actions. It has been established that the function of the state in the management of public railway transport in Ukraine is to ensure the efficient and safe functioning of the railway infrastructure and services provided in accordance with the needs of the population and industrial enterprises. The state acts as a regulator in railway transport, ensuring compliance with legislation, safety and quality standards, controlling the work of enterprises and carrying out other necessary measures to ensure the stability and development of the industry. It was concluded that the function of the state regarding the management of public railway transport in Ukraine is to ensure the efficient and safe functioning of the railway infrastructure and services provided in accordance with the needs of the population and industrial enterprises. The state acts as a regulator in railway transport, ensuring compliance with legislation, safety and quality standards, controlling the work of enterprises and carrying out other necessary measures to ensure the stability and development of the industry. One of the important functions of the state is the preservation and development of the railway infrastructure and its modernization in order to improve the efficiency and quality of transportation. In addition, the state also regulates tariffs for railway transport services and promotes the development of competition in the industry.

Key words: joint stock company, administrative procedures, administration, budget, railway transport, lending, methods of administrative activity, standards, financial control, financial and legal relations, forms of administrative activity.